

Dåben i sidelys fra lutherske nabokirker

Af Georg Klinting, Krogsbølle-Norup

I folkekirken er der ikke tradition for at hente liturgisk inspiration fra de lutherske nabokirker. Forløbet op til det senest autoriserede dåbsritual illustrerer det med al tydelighed. Liturgikommisionen afgav i 1983 sin betænkning om dåb og brudevielse. Betænkningen indeholder en fremragende gennemgang af dåbsritualets historie fra oldkirken over reformationen frem til de seneste forslag til revision af folkekirkens dåbsritual. Derimod leder man forgæves i betænkningen efter henvisninger til dåbsritualerne i de lutherske nabokirker.

Kommissionen fremsatte ritulforslag både til barnedåb og til voksendåb, til barnedåb endda to forslag. Biskopperne valgte imidlertid at feje kommissionens forslag til side. I stedet fremsatte de deres eget forslag i »Oplæg til gudstjenesteordning juni 1991«. Dette forslag blev med få ændringer autoriseret året efter.

Hvad biskopperne måtte have gjort sig af teologiske overvejelser om barnedåben i den anledning er forblevet en hemmelighed. Det turde dog været ret åbenbart, at biskopperne så lidt som liturgikommisionen har ment, at folkekirken har noget at lære af de lutherske nabokirker på dåbsritualets område. I hvert fald viderefører 1992 ritualet danske særtraditioner med en skråsikkerhed, der nok kan give anledning til undren. Lad mig nævne tre ting:

1. Først det indledende spørgsmål: »*Er barnet hjemmedøbt?*«. Hverken i Svenska Kyrkan eller i Den norske Kirke bruger man at indlede dåbshandlingen på denne måde. Heller ikke den evangelisk-lutherske kirke i Tyskland (die Vereinigte Evangelisch-Lutherische Kirche Deutschlands – VELKD) finder anledning til, at præsten skal forhøre dåbsfolkene, om barnet monstro skulle være døbt i forvejen.

Men her i landet har spørgsmålet om hjemmedåb været stillet til dåbsfolk lige siden kirkeritualet 1685. Og spørgsmålet figurerer altså stadig i det senest autoriserede ritual, skønt man ellers i biskoppernes oplæg fra 1991 kunne glæde sig over, at spørgsmålet om hjemmedåb omsider var afskaffet.

For hvad skal det spørgsmål dog gøre godt for? Det kan ikke være for at vise omsorg for dåbsbørnene, for så skulle spørgsmålet have været anbragt i den del af ritualet, der gentages for hvert enkelt dåbsbarn, og ikke i ritualets indledning. Nej, det må være for at fortælle menigheden, at i folkekirken praktiserer vi altså ikke gendåb.

Jeg synes, spørgsmålet om hjemmedåb er lidt af en fornærmelse mod både menigheden og den kirkebogsførende sognepræst. Spørgsmålet insinuerer, at nogen i menigheden kunne drømme om at lave numre med dåben i retning af gendåb, og at den kirkebogsførende sognepræst ikke skulle have styr på, hvad der måtte være foregået af dåbshandlinger i hjemmene eller på sygehuset.

2. Det næste er tilspørgslen om troen. Vi har i folkekirken bevaret det ejendommelige fænomen, som går tilbage til selveste Luthers dåbsritual, at præsten tilspørger barnet på forsagelsens og den apostolske bekendelses ordlyd. Vores dåbsritual insisterer altså på, at barnet bliver døbt på sin egen tro og sit eget ønske om at blive døbt – med de teologiske problemer det giver at operere med begrebet om en ubevidst gudstro hos spædbarnet. I de lutherske nabokirker kender man ikke til begrebet spædbarnetro, og man har ikke personlig tilspørgsel af barnet.

I Svenska Kyrkan siger præsten: »*Låt oss tillsammans bekänna den tro, som vi döps till i Kristi kyrka*«, hvorefter menigheden fremsiger den apostolske bekendelse (uden forsagelsen). Herefter kan (men ikke skal) præsten spørge forældrene: »*Vill ni att ert barn skall döpas till denna tro och leva med församlingen i Kristi gemenskap?*«, inden han foretager dåben »*i Faderns og Sonens och den helige Andes namn.*«

I Den norske Kirke siger liturgen: »*La oss bekjenne forsakelsen og troen som vi døper våre barn til*«, hvorefter menigheden fremsiger den apostolske bekendelse (med forsagelsen). Efter en bøn ved døbefonten og spørsmålet om barnets navn siger liturgen: »*Vil dere at [barnets fornavn nevnes] skal døpes til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn, og oppdras i den kristne forsakelse og tro?*« På det bekræftende svar fra den, der bærer barnet, følger korstegnelse og dåb.

I den tyske kirke (VELKD) er det ved en barnedåb normalt sådan, at den apostolske bekendelse (uden forsagelsen) fremsiges af hele menigheden, efter at præsten til indledning har sagt:

»*Liebe Eltern/liebe Mutter/lieber Vater/liebe Paten!*«

»*Ihr habt im Vertrauen auf die Verheißung unseres Herrn Jesus Christus euer Kind hierher gebracht, damit es getauft wird. Zur Taufe gehört der Glaube. Darum laßt uns jetzt miteinander das Glaubensbekenntnis sprechen. Wir bekennen uns damit zu dem Dreieinigen Gott, in dessen Namen die ganze Christenheit auf Erden Menschen tauft und sie so der Herrschaft Christi unterstellt. In diesen Glauben soll dies Kind hineinwachsen, geleitet von eurem Beispiel und getragen von euer Fürbitte. Darum sprecht mit mir:...*«

Eller:

»*Dieses Kind kann den christlichen Glauben noch nicht selbst bekennen. Aber Christus will auch ihm Anteil geben an den Gaben seines Reiches, darum können wir es im Glauben ihm anvertrauen. Damit laßt uns heute anfangen, indem wir für dieses Kind miteinander unseren Glauben bekennen:...*«

Der er dog også mulighed for bruge trosbekendelsen i tilspørgslens form, således at forældre og faddere svarer på egne vegne og in solidum:

Pfarrer: »Liebe Eltern und Paten! Ihr wollt, daß euer Kind im Namen des Dreieinigen Gottes getauft und so der Herrschaft Christi unterstellt werden solle. Dabei tretet ihr mit eurem Glauben für euer Kind ein, weil es den Glauben noch nicht selber bekennen kann. Darum frage ich euch: Wollt ihr, daß dieses Kind durch die Taufe der Gewalt des Bösen entrissen wird, so antwortet: Ja.« – Eltern und Paten: »Ja«.

Pfarrer: »Glaubt ihr an Gott, den Vater, den Allmächtigen ... ?« Til hvert af de tre led i trosbekendelsen svarer forældre og faddere: »*Ja, wir glauben*«.

Det tyske dåbsbarn kan altså ikke selv bekende troen, og det døbes ikke på sin egen tro. Troen skal det først sidenhen tilegne sig. Det skal »vokse ind i troen«. Dåbens nåde beror imidlertid heller ikke på barnets tro, men på at Kristus vil delagtiggøre dette barn i sit riges gaver.

3. Det tredje eksempel på folkekirkelige særtraditioner er den rolle, fadderinstitutionen indtager i folkekirken. Det går igen i skiftende danske dåbsritualer, at fadderne først tiltænkes en funktion i det tilfælde, at »forældrene dør, før barnet kommer til skelsår«. Imidlertid tager 1992 ritualet højde for, at fadderne ikke umiddelbart har noget retskrav på at overtage forældremyndigheden, hvis forældrene dør. De to autoriserede forslag til faddertiltale har derfor indføjet et forbehold: »*så vidt I har mulighed for det*« eller: »*såvidt det står til jer*«. Dette forbehold overskygges imidlertid af det overordnede forbehold, at det kun er i tilfælde af, at forældrene dør fra barnet, at fadderne overhovedet skal træde i funktion. Det danske dåbsritual signalerer således med al tydelighed, at folkekirken nærmest betragter fadderinstitutionen som en formalitet.

Til sammenligning tages fadderinstitutionen helt anderledes alvorligt i Den norske Kirke. Fadderne har under barnets opvækst et ansvar, som er sideordnet med forældrenes. De kommer ikke først ind i billedet, hvis forældrene dør fra barnet. Talen til forældrene og fadderne lyder således:

Liturg: »Vil foreldre og faddere reise seg.«

L: »Dere som i dag bringer dette barnet til Kristus, skal være vitner om at han er døpt til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Sammen med denne menighet og hele vår kirke får dere del i et hellig ansvar: å be for barnet, lære ham selv å be, og hjelpe ham å bruke Guds ord og Herrens natverd, for at han kan bli hos Kristus når han vokser opp, likesom han ved dåpen blir forenet med ham.«

Det skal bemærkes, at talen er placeret før dåbshandlingen. Derved understreges det, at barnedåben som institution forudsætter forældrenes og fadderens fælles ansvarlighed.

I den tyske kirke afkræves både forældre og faddere et løfte om at hjælpe barnet til troen på Kristus. Forældrene skal svare bekræftende på, at de vil føre deres barn »zum Glauben an Jesus Christus« og »zum Beten anleiten«. Fadderne får følgende ord med på vejen:

»Liebe Paten! Ihr vertretet bei diesem Kind die christliche Gemeinde. Deshalb frage ich euch: Seid ihr bereit, das Patenamnt an diesem Kind zu übernehmen, für dieses Kind zu beten, ihm in Notlagen beistehen und ihm zu helfen, daß es ein lebendiges Glied der Kirche Jesu Christi bleibt, so antwortet: Ja, mit Gottes Hilfe.« – Paten: »Ja, mit Gottes Hilfe.«

Fadderinstitutionen tages altså lige så alvorligt her som i Den norske kirke.

Men lad os nu se på Svenska Kyrkan. Her indtager fadderne en tilbagetrukket plads i dåbsritualet. I den foreslåede formaningsstale til forældrene er fadderne blot medtaget i en parentes:

»Käre kristna. Genom dopet har era barn blivit upptagna i Kristi kyrka. Det är nu en uppgift som föräldrar (och faddrar) at vare förebilder och förebudjare för dem och tillsammans med församlingen leda dem på trons väg genom livet.«

I princippet kan en barnedåb finde sted i Svenska Kyrkan, uden at faddernes tilstedeværelse på nogen måde markeres i dåbshandlingen. For så vidt står fadderinstitutionen endnu svagere i Sverige end i Danmark, hvor der dog skal være en form for faddertilale ved enhver barnedåb.

Imidlertid er Den danske folkekirke ene om definere faddernes funktion ud fra den undtagelsessituation, at barnet har mistet begge sine forældre. På den måde kan man sige, at der består et misforhold mellem, at det er obligatorisk for præsten at tale til fadderne, og at fadderinstitutionen reelt er tømt for et forpligtende indhold.

Konklusion: Jeg har nævnt tre områder, hvor folkekirkenes dåbsritual repræsenterer danske særtraditioner. Jeg siger ikke, at en liturgisk særtradition nødvendigvis er af det onde. Der kan være historiske, kulturelle og teologiske grunde til at gøre tingene anderledes her i landet end i vore nabolande. Men det er en betænkelig sag, når folkekirken opretholder særtraditioner, uden at der foreligger en sammenhængende og troværdig refleksion over, hvorfor vi i dåbsritualet går vore egne veje på det eller hint område.

(Trykt i Præsteforeningens Blad den 10. juli 1998/28-29-30)